

GOEIEMORGEN MEVROUW DE MINISTRA...

Sylvia Sroka

03/11/2005

Inleiding

Mag een vrouw zichzelf ministra noemen? Of is alleen minister juist? Oefenen een secretaris en een secretaresse wel hetzelfde beroep uit? Mogen bij "is er een dokter in de zaal?" ook de vrouwelijke artsen opstaan? Bestaan er naast loodgieters ook loodgieters? En een mannelijke vroedvrouw.... is dat een vroedman?

Al deze vragen horen thuis in het maatschappelijk debat omtrent het gebruik van mannelijke en vrouwelijke functiebenamingen. Dat debat is niet recent, en groepeert drie stromingen: (i) voorstanders om de mannelijke functiebenaming genderneutraal te gebruiken, (ii) voorstanders van een nieuwe genderneutrale functiebenaming en (iii) voorstanders van een vrouwelijk equivalent voor de oorspronkelijke mannelijke functiebenaming.¹

Die drie categorieën kunnen in feite herleid worden tot een tweedeling met enerzijds de voorstanders van een *neutralisering* van de functiebenamingen (of dit nu gebeurt door het gebruik van de mannelijke functiebenaming dan wel door een nieuwe genderneutrale functiebenaming) en anderzijds de voorstanders van een *differentiëring* van de beroepsnamen.

De voorstanders van een **neutralisering** pleiten voor het gebruik van één enkele functiebenaming waarbij geen onderscheid wordt gemaakt naar het geslacht van de persoon die dit beroep uitoefent. Het woord "loodgieter" heeft bijvoorbeeld betrekking op zowel de mannen als de vrouwen die het beroep uitoefenen. Soms creëert men nieuwe genderneutrale functiebenamingen om oorspronkelijk mannelijke of vrouwelijke benamingen te "neutraliseren" (bijvoorbeeld het gebruik van "arts" in plaats van "geneesheer").

De voorstanders van een **differentiëring** van de functiebenamingen pleiten voor een duidelijk onderscheid in de functiebenaming naargelang het geslacht van de persoon die dit beroep uitoefent. Zij vinden de neutralisering van de beroepsnamen in strijd met de realiteit en negatief voor de gelijke kansen : het gebruik van een "neutrale vorm" komt volgens hen in de praktijk neer op het gebruik van de "mannelijke vorm" en op die manier zouden de bestaande stereotypen alleen maar bevestigd worden. Bij differentiëring worden ter aanduiding van mannen en vrouwen in een bepaalde functie steeds verschillende woorden gebruikt : verpleger en verpleegster bijvoorbeeld.

Wat leert ons de praktijk?

In principe kunnen taalgebruikers zelf kiezen of ze neutraliseren of differentiëren. Niet iedereen is daar mee opgezet. Sommigen zouden daarvoor graag gebruikadviezen krijgen. Anderen gaan nog verder en zijn van mening dat de overheid moet ingrijpen². De achterliggende gedachte daarbij is dat de taal en het woordgebruik een bepaalde invloed zouden hebben op de maatschappij. Het gebruik van aparte functienamen voor mannen en vrouwen zou vrouwen zichtbaarder maken in de maatschappij en is volgens sommigen zelfs een voorwaarde voor maatschappelijke veranderingen.

---

¹ BRUSSELS OBSERVATORIUM VAN DE ARBEIDSMARKT EN KWALIFICATIES, *Situatie van de vrouwen op de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, maart 2004.

² J. DE CALUWE en A. VAN SANTEN, *Gezocht : functiebenamingen (m/v). Wegwijzer voor vorming en gebruik van Nederlandse functiebenamingen*, Nederlandse Taalunie, Sdu Uitgevers, Den Haag 2001, 13.

De voorstanders van neutralisering menen daarentegen juist dat het gebruik van één seksneutrale naam de gelijke behandeling beter zou dienen. Want wat is er nu eigenlijk seksistisch : het gebruik van één beroepsnaam voor mannen en vrouwen, of juist het creëren van aparte termen voor vrouwen?

Ook in de ons omringende landen wordt het debat gevoerd. In Duitsland wordt het gebruik van de specifiek vrouwelijke functiebenamingen niet opgelegd door de overheid maar wordt in de praktijk vaak de vrouwelijke vorm naast de in principe genderneutrale vorm gebruikt. Dat zorgt er wel voor dat die genderneutrale vorm na een tijdje meer en meer als de mannelijke vorm wordt beschouwd. In de Angelsaksische wereld gaat dan weer aan veel teksten de opmerking vooraf dat de beroepen zowel naar mannen als naar vrouwen kunnen verwijzen³. In Frankrijk werd in 1986 al een speciale commissie samengesteld die de vrouwelijke vorm van de beroepen zou vastleggen. De overheid verbond zich ertoe om die vorm te gebruiken in alle documenten naar de burger of de overheidsdiensten toe. In 1998 verscheen een nieuwe circulaire waarbij verwezen werd naar dit engagement, dat in de praktijk slechts weinig tot uiting kwam.

In België werd nog geen besluit genomen voor enige regulering, dus in die zin is de discussie onbeslist. De overheid legt ons vandaag de dag geen regels op, maar er bestaan wel een aantal adviezen.

Initiatieven in België

In België dateren de eerste initiatieven al uit de periode eind jaren '80. In 1988 formuleerde de Commissie Vrouwenarbeid een eerste advies omtrent deze problematiek.

In 1993 vaardigde de Franse Gemeenschap een decreet uit over de vervrouwelijking van beroepsnamen in de wetgeving, de overheidscommunicatie, de contracten en de handboeken in het onderwijs⁴. De Franse taal biedt natuurlijk veel ruimere mogelijkheden dan het Nederlands om het sekse onderscheid te maken⁵. Meestal vormt men de vrouwelijke beroepsnaam door het toevoegen van een -e aan de mannelijke vorm. Wanneer de mannelijke vorm reeds op een klinker eindigt, wordt deze eveneens voor de vrouwen gebruikt. Het geslacht van de betrokkene wordt dan duidelijk door het lidwoord (bijvoorbeeld le/la comptable). Vrouwelijke vormen kunnen dus zowel op het niveau van de uitgang als op niveau van het lidwoord aangeduid worden.

In Vlaanderen volgde in 1994 een advies betreffende de feminisering van de beroepsnamen⁶ van de Vlaamse Overlegcommissie van de Sociaal Economische Raad. De Overlegcommissie was van oordeel dat het vermijden van seksistische taalstructuren en seksistisch taalgebruik slechts één van de vele stappen was op weg naar meer gelijke kansen. De Overlegcommissie plaatste de vervrouwelijking van beroepsnamen in het kader van de bestrijding tegen taalseksismen. Niettemin was de Overlegcommissie zich bewust van het feit dat een consequente toepassing van de vervrouwelijking van de beroepsnamen tot een ridiculisering zou kunnen leiden, wat ten allen koste moest vermeden worden. Daarom diende er per geval vastgesteld te worden wat de meest aanvaardbare en praktische oplossing was, met een voorkeur voor gemeenkundige of onzijdige vormen in plaats van exclusief mannelijke of vrouwelijke beroepsnamen. De Overlegcommissie drong tevens aan op het bekendmaken van lijsten van beroepsnamen.

---

³ BRUSSELS OBSERVATORIUM VAN DE ARBEIDSMARKT EN KWALIFICATIES, *Situatie van de vrouwen op de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, maart 2004.

⁴ Décret du 21 juin 1993 relatif à la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre, *B.S.* 19 augustus 1993.

⁵ N. DELBEQUE, "Feminisering in Romaans perspectief : structurele en functionele analyse van de Franse en Spaanse functie- en beroepsnamen, in M. LUTJEHARMS (ed.), *Feminisering van beroepsnamen : een juiste keuze? Handelingen van een colloquium aan de VUB 28/3/1998*, VUB - Instituut voor Taalonderwijs.

⁶ SOCIAAL ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN - VLAAMSE OVERLEGCOMMISSIE VROUWEN, *Advies over de feminisering van de beroepsnamen*, 13 oktober 1994.

Ook de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen⁷ besteedt al jaren bijzondere aandacht aan de problematiek. Eveneens in 1994 formuleerde de Raad een eerste advies betreffende de problematiek van de feminisering van de beroepsnamen⁸. De Raad van de Gelijke Kansen sloot zich aan bij de voorstanders van de neutralisering van de beroepsnamen, en was van oordeel dat seksneutrale benamingen dienden gebruikt te worden wanneer die mogelijkheid bestond (bijvoorbeeld "leerkracht" in plaats van "leraar"). Daarnaast pleitte de Raad in haar advies voor de oprichting van een taalcommissie belast met de problematiek. Recent nog formuleerde de Raad een advies inzake de Orde van Geneesheren⁹. Rekening houdend met het feit dat het aantal vrouwelijke artsen in België al lang niet meer tot een minderheid behoort, was de Raad van mening dat het ogenblik aangebroken was om ook binnen hun beroepsgroep een seksneutrale terminologie in te voeren : aldus zou het correcter zijn om te spreken over de Orde van Artsen.

Handleiding voor de taalgebruiker

Omdat het gebruik van vrouwelijke functienamen in heel veel beroepen niet ingeburgerd is, krijgt de benaming vaak een negatieve bijklank. Toch is het niet evident om als overheid regels voor te schrijven voor het gebruik opdat het algemeen aanvaard zou raken. De ervaring heeft ons al geleerd dat nieuwe woorden maar worden gevormd en gebruikt door de taalgebruikers wanneer zij dat zelf willen en wanneer zij daar zelf klaar voor zijn. De keuze tussen het gebruik van seks specifieke of seksneutrale functienamen dient dan ook best aan het inzicht van de gebruiker te worden overgelaten.

Het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie besloot dan ook in 1996 om geen voorschriften voor het gebruik van functienamen op te stellen. Wel zou de discussie worden toegelicht in een publicatie over de vervrouwelijking van de beroepen om het maatschappelijk debat aan te wakkeren¹⁰. Qua betekenis werd een onderscheid gemaakt tussen (i) genderneutrale, (ii) specifiek mannelijke en (iii) specifiek vrouwelijke functiebenamingen. De genderneutrale benamingen worden voor beide geslachten gebruikt en de taalgebruiker denkt niet automatisch aan een man of vrouw (bijvoorbeeld : bediende). Specifiek mannelijke of vrouwelijke functiebenamingen verwijzen duidelijk naar de man of vrouw die dit beroep uitoefent. Volgens de auteurs bestaan er echter maar weinig functiebenamingen die enkel voor een man kunnen gebruikt worden (zoals koning of verpleger). Veel beroepen met een eerder "mannelijke" benaming worden volgens hen ook gebruikt om een vrouw die het beroep uitoefent, aan te duiden (bijvoorbeeld: advocaat, psycholoog, coördinator, ombudsman, ...). Dit is niet het geval voor de specifiek vrouwelijke functiebenamingen (bijvoorbeeld secretaresse, verpleegster, ...). Wanneer mannen hun intrede doen in een typisch "vrouwenberoep" ontstaat meteen een mannelijke benaming (secretaris, verpleger) en vaak krijgt de functie een andere (betere) betekenis.

De Nederlandse Taalunie laat de taalgebruiker dus de keuze maar geeft wel de volgende tip : waar het *beroep* zelf best met een genderneutrale vorm wordt aangeduid (verpleegkundige), kunnen de *personen* die het beroep uitoefenen met een seks specifieke term aangeduid worden (verpleger en verpleegster).

Wie inspiratie wilt opdoen kan gebruik maken van de *Wegwijzer voor vorming en gebruik van Nederlandse functiebenamingen*, die een aantal jaren geleden voor de eerste keer werd uitgegeven¹¹. De uitgave heeft geen normerend of voorschrijvend karakter, maar is eerder inventariserend en beschrijvend. Het geeft de taalgebruiker een aantal richtlijnen en adviezen om mee rekening te houden

⁷ Zie <http://www.raadvandegelijkekansen.be/>.

⁸ Advies nr. 2 van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen van 9 december 1994 over het geslacht van beroeps- en functienamen.

⁹ Advies nr. 102 van het Bureau van de Raad voor de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen d.d. 8 september 2005 inzake de Orde van Geneesheren.

¹⁰ J. DE CALUWE en A. VAN SANTEN, *Gezocht : functiebenamingen (m/v). Wegwijzer voor vorming en gebruik van Nederlandse functiebenamingen*, Nederlandse Taalunie, Sdu Uitgevers, Den Haag 2001.

¹¹ J. DE CALUWE en A. VAN SANTEN, *Gezocht : functiebenamingen (M/V). Wegwijzer voor vorming en gebruik van Nederlandse functiebenamingen*, Sdu Uitgevers, Den Haag, 2001.

in de praktijk, en uiteindelijk beslist de taalgebruiker zelf van welke mogelijkheid hij gebruik wenst te maken. Geen sturing door de overheid dus, maar de vorming en het gebruik van seksespecifieke of sekseneutrale functienamen overlaten aan de taalgebruikers zelf. Met als gevolg dat de ene zal spreken over een vroedvrouw, de andere over een vroedman en een derde over een vroedkundige... Als we mekaar maar verstaan!